

**S. Demirbilek**

Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Samsun, Türkiye ([salihd@omu.edu.tr](mailto:salihd@omu.edu.tr))

***Nehcü'l-Ferâdis*'te Hz. Yûsuf Kıssası**

**Özet**

*Nehcü'l-Ferâdis* Kerderli Mahmut tarafından kaleme alınmıştır. Eser Harezmi Türkçesi dönemine aittir. *Nehcü'l-Ferâdis* Türk dili tarihi için pek çok yönden önemlidir. *Nehcü'l-Ferâdis*, Harezmi Türkçesini en iyi yansıtan eser olarak kabul edilmektedir. Onun bir başka özelliği de Türk edebiyatında yazılmış ilk kırk hadis kitabı olmasıdır. *Nehcü'l-Ferâdis*'te kısa bir hikâye olarak yer alan Kıssa-i Yûsuf'a akademik çalışmalarda pek değinilmemiştir. Bilindiği üzere Türk edebiyatında yazılmış ilk Kıssa-i Yûsuf, Rabgûzî'ye ait olan Kısasü'l-Enbiyâ adlı eserin içindedir. Bu eser Harezmi Türkçesi ile kaleme alınmış ilk eserdir. *Nehcü'l-Ferâdis*'te bulunan kısa Kıssa-i Yûsuf ise, aynı zamanda Türk edebiyatında bilinen en eski ikinci Kıssa-i Yûsuf'tur. Bu kıssa, eserin dördüncü bölümünün ikinci faslı olan "Allah'tan uzaklaştıran ameller" faslında geçmektedir. Bu çalışmada *Nehcü'l-Ferâdis*'te geçen *Kıssa-i Yûsuf* tanıtılmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** *Nehcü'l-Ferâdis*, Kıssa-i Yûsuf, Kısasü'l-Enbiyâ, Yûsuf u Züleyha, Zina.

**S. Demirbilek**

Dr., Ondokuz may University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish language and literature, Samsun, Turkey ([salihd@omu.edu.tr](mailto:salihd@omu.edu.tr))

**The Story of the Prophet Yûsuf in *Nehcü'l-Ferâdis***

**Abstract**

*Nehcü'l-Ferâdis* was written by Kerderli Mahmut. The work is one of the works of Harezmi Turkish period. The work is important for the history of the Turkish language in many ways. *Nehcü'l-Ferâdis* is accepted as the work that reflects Harezmi Turkish best. Another feature of it is that it is the first forty hadith book written in Turkish literature. There is a short story named as *Kıssa-i Yûsuf* in *Nehcü'l-Ferâdis*, which is not mentioned much in academic studies. Another important aspect of *Nehcü'l-Ferâdis* is that it contains *Kıssa-i Yusuf*. As it is known, the first piece written in Turkish literature is *Kısas-ı Enbiya* by Yusuf Rabguzi. This work was also written in Harezmi Turkish. This work is the oldest known work written in Harezmi Turkish. There is a short *Kıssa-i Yûsuf* in *Nehcü'l-Ferâdis*. This story is the second oldest *Kıssa-i Yûsuf* known in Turkish literature. It takes places in the second chapter of the fourth part of the work, the deeds that move away from Allah. In this study, we focused on the introduction of *Kıssa-I Yusuf* in *Nehcü'l-Feradis*.

**Key words:** *Nehcü'l-Feradis*, *Kıssa-i Yusuf*, *Kısasü'l-Enbiyâ*, Yusuf u Züleyha, Adultery.

### Giriş

X. Yüzyıldan itibaren Türklerin İslam'a girmeye başlamasıyla birlikte Orta Asya'dan Ön Asya'ya göçleri de hızlanmıştır. Özellikle Bağdat'ta ikâmet eden Sünnî İslâm halifesinin telkinleri ile bu göçlerinin sonucu Türkler, İslâm sancaktarlığını üstlenmek gibi kutsal bir misyona sahip olmuşlardır. Merv merkezli Büyük Selçuklu devleti ile bu misyonun siyâsî çatısı tamamlanmıştır.

Siyasette bu hâmilîğin oluşması elbette sanata da etki etmiştir. Kısa süre içerisinde ilk İslâmî yazılı ürünler verilmeye başlanmıştır. Asya'da kurulmuş olan ilk İslâmî Türk devleti Karahanlılardan günümüze ulaşmış eserler aynı zamanda Türk edebiyatının temel taşı hükmündeki eserlerdir. Bunlar bilindiği üzere *Dîvânu Lugâti't-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atebetü'l-Hakâyık*, *Dîvân-ı Hikmet* ve *Kur'ân Tercümesi*'dir.

İslâmî Türk edebiyatının bu ilk ürünlerinden sonra başlayan Harezmi Türkçesi döneminde yine kendi türünde ilk yazılı ürünlerle karşılaşırız. Bu dönemde kaleme alınmış Rabgûzî'ye ait bilinen ilk Türkçe peygamberler tarihi olan *Kıyasü'l-Enbiyâ*, Türkçe ilk Husrev ü Şirîn mesnevisi olan Altınordu şairi Kutb'a ait *Husrev ü Şirîn* ve Türk edebiyatındaki ilk kırk hadis tercümesi olan Kerderli Mahmud'a ait *Nehcü'l-Ferâdîs* bu alanda zikredilmesi gereken ilk eserlerdir.

### *Nehcü'l-Ferâdîs*

Harezmi döneminin önemli eserlerinden birisi de *Nehcü'l-Ferâdîs*'tir. Eser, Harezmi Türkçesinin en önemli ve kapsamlı eseridir [1, s. 180]. Fuat Köprülü eserin önemi hakkında: "*Nehcü'l-Ferâdîs*'de XIV. asır esnasında edebî Hâkâniye Türkçesi'nden Çağatayca'ya doğru giden tekâmül silsilesinin mahsullerinden biri ve lisan tarihi bakımından belki de en mühimdir." hükmünü vermektedir [2, s. 314].

*Nehcü'l-Ferâdîs*, hem Türk dili tarihi açısından hem edebiyat tarihi açısından ayrı öneme sahip bir eserdir. Buna göre pek çok araştırmacı *Nehcü'l-Ferâdîs*'in harekeli Yeni Cami nüshasının Harezmi Türkçesini en iyi yansıtan yazma olarak kabul etmektedir. *Nehcü'l-Ferâdîs*'in Türk edebiyatı tarihi için önemi ise bilindiği üzere bilinen en eski kırk hadis tercümesi olmasıdır.

*Nehcü'l-Ferâdîs*, kendi içerisinde dört bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

Peygamberimizin faziletleri,  
Dört halife, ehlibeyt ve dört imamın faziletleri,

Allah'a (cc) yaklaştıran iyi ameller,  
Allah'tan (cc) uzaklaştıran kötü ameller.

Bu dört bölümün her biri de kendi içerisinde on fasla / kısma ayrılmaktadır. Her fasıl bir hadis-i şerifin nakledilmesiyle başlamakta ve devamında zikredilmiş hadisin konusuyla alakalı dinî anekdotlar sıralanmaktadır.

Eserin bilimsel yayını János Eckmann'ın okuyuşuyla Semih Tezcan ve Hamza Zülfikar tarafından Türk Dil Kurumu yayınları arasında gerçekleştirilmiştir [3, s. 2004]. Eserin Sözlük-Dizin cildi de Aysu Ata tarafından yayınlanmıştır [4, s. 1998].

Eser, sadece Harezm sahasında değil, Anadolu sahasında da tanınmış ve sevilerek okunmuştur. Eserin Eski Anadolu Türkçesine tıpatıp yapılmış bir de aktarması mevcuttur [5, s. 2018].

### ***Kıssa-i Yûsuf***

Türk edebiyatında en çok kaleme alınmış dinî konuların başında Yûsuf u Züleyhâ / Zelfihâ kıssası gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de *Ahsenü'l-Kasas* olarak vasıflandırılmış sûre, kutsal kitabın on ikinci sûresidir ve yüz on bir ayetten oluşmaktadır. Mekke'de inmiştir [6, s.183].

Kimi rivayetlere göre Mekke'deki Yahûdî ve Hristiyanların kendi kitaplarında Hz. Yusuf'tan bahsettiklerini, oysa Kur'ân-ı Kerîm'in o zamana kadar nazil olmuş ayetlerinde kendisinden bahsedilmemesinin bir eksiklik olduğu ithamına karşılık bu sûre nazil olmuştur. Ayrıca bu sûreyle onların Hz. Yûsuf'a dair kimi yanlış bilgi ve iftiralarına da cevap verildiği islâm âlimleri tarafından dile getirilmiştir.

### **Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf**

Kıssanın, Kur'ânda *Ahsenü'l-Kasas* olarak nitelendirilmesi, pek çok şair ve yazarın bu konuyu işlemiş olmasının en büyük etkenidir. Türk edebiyatında küçüklü büyüklü pek çok farklı isimle Kıssa-i Yûsuf kaleme alınmıştır. Bu mesneviler daha çok *Kıssa-i Yûsuf* ya da *Yûsuf u Zelfihâ* adlandırmalarıyla bilinmektedir.

Türk edebiyatında yazılmış en eski *Kıssa-i Yûsuf* bilindiği üzere Rabgûzî tarafından kaleme alınmış olan *Kısasü'l-Enbiyâ*'nın içerisinde [7, s. 90–154].

Türk edebiyatında bilinen müstakil en eski *Kıssa-i Yûsuf*, hayatı hakkında hemen hiçbir bilgi bulunmayan Ali'ye aittir. Eser dörtlükler halinde kaleme alınmış ve dil olarak hem Doğu Türkçesinin hem de Batı

Türkçesinin özelliklerini kapsamaktadır. Bu haliyle eser, karışık dilli eserler sınıfına dâhil edilmiştir. Eser üzerinde en son yayın Ali Cin'e aittir [8, s. 2011].

Anadolu'da kaleme alınmış en eski *Kıssa-i Yûsuf* ise Şeyyâd Hamza'ya atfolunmaktadır. Şeyyâd Hamza'nın 1529 beyitlik bu mesnevisi dil özellikleriyle birlikte pek çok defa işlenmiştir. Bunlar: Yıldız [9]; Eminoğlu [10]; Demirci – Korkmaz [11] ve Taş [12] tarafından yapılmış yayınlardır. Anadolu'da kaleme alınmış ilk *Kıssa-i Yûsuf*lardan biri de Erzurumlu Darîr'in 2125 beyitlik *Kıssa-i Yûsuf*'udur [13].

Bunların haricinde Anadolu'da kaleme alınmış pek çok *Kıssa-i Yusuf* vardır<sup>1</sup>.

#### ***Nehcü'l-Ferâdis'te Kıssa-i Yûsuf***

*Nehcü'l-Ferâdis'te* *Kıssa-i Yûsuf*, eserin dördüncü bölümü *Allah'tan uzaklaştıran kötü ameller*'in ikinci faslı olan *zina etmenin zararları*'nda yer almaktadır. Bu fasılda zinanın haram olduğuna dair anekdotlar verilirken son olarak Süleyman İbn-i Yesâr'ın başından geçen hadise anlatılır.

Buna göre Süleymân İbn-i Yesâr çok yakışıklı ve aynı zamanda çok dindar bir kimsedir. Hikâyeye göre onu çok seven bir kadın onu kendisiyle birlikte olmaya zorlar. Kadın nihayetinde Süleyman'ın evine kadar gidip onu yalnız başına yakalayınca da arzusunu söyler. Süleymân İbn-i Yesâr, kadına kendisinden istenilen şeyin ahlâken uygunsuz ve dinen haram olduğunu söyleyip vazgeçmesi için çok yalvardıysa da bunu kadına bir türlü kabul ettiremez. Nihayetinde Süleyman kadını da evi de bırakıp kaçar. Süleyman o gece rüyasında Hz. Yûsuf'u görür. Süleyman, Hz. Yûsuf'a: “Siz Yûsuf peygamber misiniz?” diye sorunca Yûsuf peygamber de buna karşılık olarak: “Evet, Yûsuf'um ama peygamber olmasaydım ben Zeliha'ya niyetlenecektim; oysa sen peygamber olmadığın halde harama niyetlenmeyen Süleyman'sın.” şeklinde kendisine karşılık verir.

Yazar doğruluk sıhhati şüpheli olan, daha ziyade bir israiliyât rivayeti olan bu anekdottan sonra Yûsuf peygamber ile Zeliha'nın hikâyesi şu şekildedir deyip asıl kıssayı nakletmeye başlar [17, s. 2017]<sup>2</sup>:

Yusuf peygamber yedi yaşında iken bir düş görür ve onu babası Yakup peygambere yorumlatır. Yusuf on iki yaşındadır, annesi öldüğünden dolayı babası Hz. Yakup kendisine daha fazla yakınlık göstermektedir. Kısa

---

<sup>1</sup> Bizim görebildiğimiz son *Kıssa-i Yûsuf* çalışmaları şunlardır: Alper [14]; Kuzubaş [15] ve Köktürk [16].

<sup>2</sup> Bu özet bölümü için Aktan yayınından faydalanılmıştır.

bir süre sonra Yusuf ikinci bir rüya görür ve onu da babasına yorumlatır. Babası bu rüyalarını kardeşlerine anlatmaması için kendisini uyardırmayı ihmal etmez. Fakat, onun rüyasını duyan üvey annesi kardeşlerine söyler. Kardeşleri hemen bir plan yaparlar. En büyükleri olan Yehuda onu kuyuya atma teklifinde bulunur.

Kardeşleri Yusuf'a gelip onun kendileriyle birlikte gelmelerini isterler. Yusuf da babasından izin ister. Yakup izin vermek istemez ancak, Yusuf ve kardeşleri ısrar edince onaylamak zorunda kalır ve kardeşlerden Rubil, babalarına onu gözlerinin önünden ayırmayacaklarını göstermek için Yusuf'u sırtına alır. Onlar, bu halde uzaklaşırlarken Hz. Yakup peşlerinden yaşlı gözlerle bakakalır.

Ne zaman ki gözden kayboldularsa o zaman Rubil, sırtına almış olduğu Yusuf'u yere atar. Rubil'in bu davranışı karşısında ağabeyi Yehuda'ya sığınan Hz. Yusuf, ondan da düşmanca muameleyle karşılaşır. Yalınayak yürüyen Yusuf, sıcaktan susayınca kardeşlerinden su ister fakat; kimse kendisine su vermez. Yine ağabeylerinden Yehuda'ya sığınır, fakat; diğer kardeşleri ona engel olup Yusuf'a su vermesinin önüne geçerler.

Ağabeyleri otağa geldiklerinde onu ne şekilde öldüreceklerine karar vermek için toplanırlar. Kendi aralarında Yehuda'nın daha önceki teklifine uyararak onu kör bir kuyuya atmaya karar verirler. Ağabeylerinden Şemun, Yusuf'u kolundan sürükleyerek içine atacıkları kuyuya götürür. Atmadan önce üzerindeki gömleğini çıkarır. Bu sırada Yusuf'un ağlamaları ve sızlamalarına kulak asmamaktadır. Ardından Şemun, Yusuf'u kuyuya bırakır ve Yusuf'un kuyuya düşmemek için tutunmasına da engel olur.

Yusuf'un dört yüz arşın derinliğindeki kuyuya atıldığını izleyen melekler, Allah'a dua ederler; onların dualarına icabet eden Allah, Yusuf'u kuyunun dibine düşmeden yakalaması için Cebrail'e emir verir. Cebrail yetişip düşmeden onu tutar ve kuyunun dibinde bulunan taş kendisini oturtur. Ayrıca kuyuda bulunan yılan deliklerini kapatır. Cebrail gitmeye niyetlenince Yusuf onu bırakmak istemez; bunun üzerine Cebrail ona bir dua öğretir. Yusuf kuyudayken sürekli kendisine öğretilmiş olunan bu duayı okur.

Bu haliyle, Yusuf üç gün kuyuda kalır. Bu sırada Şam'dan Mısır'a gitmekte olan bir kervan kuyu başında mola verir. Kervanın lideri Malik İbn-i Zuar, kölelerinden birisine kuyudan su getirmesini ister. Köle kuyuya saldığı kovanı yukarıya çekince Yusuf'u görür. Bu sırada Yusuf'un durumunu merak eden kardeşleri de çıkagelmiştir. Malik'e Yusuf'un kendilerinin kaçak köleleri olduğunu söylerler. Malik, Yusuf'u köleye benzetemediğı için, Yusuf'a köle olup olmadığını sorar. Yusuf da cevap olarak köle olduğunu söyler.

Bu durum karşısında Malik, Yusuf'u satın almak istediğini söyler. Ağabeyleriyle yirmi yarmak (para birimi) karşılığında anlaşır. Ağabeyleri, Malik'e Yusuf'un ilk fırsatta kaçabileceğini söyleyip ona bukağı (ket) vurulmasını tavsiye ederler; Malik de bunu kabul edip Yusuf'a eski elbiseler giydirip ayağına bukağı vurdurur.

Kervan Mısır'a doğru yola çıkar, yol üzerinde Yusuf'un annesinin mezarı bulunmaktadır. Yusuf, annesinin mezarını görünce koşarak mezarın başına varır. Onun mezara sarılmış haldeki ağlayıp sızlamaları peşinden kendisini yakalamak için gelen köleyi yumuşatmadığı gibi, o köle Yusuf'a bağırıp çağırır ve Yusuf'u tokatlar.

Mısır'a vardıklarında Malik'in emriyle Yusuf'u yıkayıp ona yeni elbiseler giydirirler. Yusuf'un güzelliği ortaya çıkınca Malik, Mısır Vezirinin haberi olmadan kendisini satmasını sakıncalı bulur ve Vezir Kutayfer'e onu gösterir.

Vezir Kutayfer, Züleyha ile evlidir ancak, bir çocukları yoktur. Bu yüzden evlatlık almaya niyetlidir. Yusuf'u görünce onu evlatlık olarak alıp Züleyha'ya teslim eder.

Yusuf büyüdükçe, Zülüha'nın ona karşı duyguları değişmeye başlar. Ancak bunu kimseye söyleyememektedir. Ondaki durumu sezen dadısı durumunu sorunca, Züleyha, Yusuf'a olan aşkını anlatır. Bunun üzerine dadı bir plan yapar. Yusuf'a "Zeliha seni çağırıyor, Kutayfer'e söyleyecek bir sözü varmış." diyerek Yusuf'u daha önce kararlaştırdıkları gibi Züleyha'nın odasına sokar ve kapıları da dışarıdan kilitler.

Yusuf ile baş başa kalan Züleyha, kendisine açılır fakat Yusuf onun isteklerine karşı çıkar. Nihayetinde Yusuf, Züleyha'nın yanından kaçmak için kalktığında Züleyha, peşinden koşarak arkasından gömleğini yırtar. Tam bu esnada kapıda Kutayfer görünür. Bu durum karşısında Yusuf şaşkın iken; Züleyha Yusuf'un kendisine saldırdığını söyler. Kutayfer, Yusuf'tan bu işin hakikatini sorduğunda, Yusuf odada bulunan beşikteki bebeğin kendisinin masumiyetine şahitlik yapabileceğini söyler. Vezir ve oradakiler buna inanmak istemezlerse de bebek, Allahın izniyle dile gelir ve Yusuf lehine şahitlik eder. Bunun üzerine Vezir Züleyha'yı kınar, Yusuf'a da Züleyha'ya bir daha yaklaşmamasını söyler.

Görüldüğü üzere *Nehcü'l-Ferâdis*'teki Kıssa-i Yûsuf, kıssanın tamamını değil ancak bir bölümünü kapsamaktadır. Eserde kıssanın sonu belirtilmemiş; ani bir bitirişle yarım bırakılmıştır. Yazar bu kıssayı yukarıda değindiğimiz üzere kitabının zinanın zararlarının anlatıldığı fasılda aktarmıştır. Kıssanın aktarılmasının sebebi de kıssada geçen zinayla ilgili

bahistir. Bu olayın sonrasındaki gelişmeler konuyla ilgili olmadığından Kerderli Mahmud, eserinde onları aktarmaya gerek görmemiştir.

*Nehcü'l-Ferâdis*'teki *Kıssa-i Yûsuf* bölümü bu haliyle Türk edebiyatında bilinen yazılmış en eski ikinci *Kıssa-i Yûsuf* olmaktadır. Bilindiği üzere ilk kıssa, yine Harezmi Türkçesi ile kaleme alınmış Rabgûzî'ye ait *Kısasü'l-Enbiyâ*'nın içerisinde yer almaktadır. Böylece Türk edebiyatında yazılmış ilk iki *Kıssa-i Yûsuf* da Harezmi Türkçesi ile kaleme alınmışlardır.

*Nehcü'l-Ferâdis*'te geçen kıssa daha çok Zeliha üzerine yoğunlaşmıştır. Burada zinaya teşebbüs eden odur ve nefesine yenilmiş insanı temsil etmektedir. Buna karşılık Hz. Yusuf ise zinaya direnen ve nefesine aldanmayan insan portresini temsil etmektedir.

### Sonuç

Türk edebiyatında ilk *Kıssa-i Yûsuf*, Rabgûzî tarafından kaleme alınmış *Kısasü'l-Enbiyâ* adlı peygamberler tarihinin içerisinde yer almaktadır. Bilinen Türkçe yazılmış ikinci *Kıssa-i Yûsuf* yine Harezmi Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Kerderli Mahmud tarafından kaleme alınmış *Nehcü'l- Ferâdis* adlı eserde de muhtasar bir *Kıssa-i Yûsuf* bulunmaktadır.

Bu haliyle *Nehcü'l- Ferâdis*, Türk edebiyatının sadece ilk kırk hadis kitabı değil; aynı zamanda Türk edebiyatında kaleme alınmış ikinci *Kıssa-i Yûsuf*'u da içermesi yönüyle önemlidir. Onun bu yönü araştırmacılar tarafından göz ardı edilmiştir.

### KAYNAKÇA

1. Akar, A. *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları. 2018.
2. Köprülü, M. Fuat. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları. 2004.
3. Eckmann, J. *Nehcü'l-Ferâdis. Uşmağların Açık Yolu. (Cennetlerin Açık Yolu). I. Metin. II. Tıpkı Basım*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1998.
4. Ata, A. *Nehcü'l-Ferâdis. Uşmağların Açık Yolu. Cennetlerin Açık Yolu. III. Dizin-Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1998.
5. Acar, E. *Eski Anadolu Türkçesine ait Bir Nehcü'l-Ferâdis. (Giriş-Metin-Tıpkıbasım) I*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
6. Yazır, H. *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*. İstanbul: Merve Yayınları. 2002.
7. Ata, A. *Nâsirü'd-dîn bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî. Kısasü'l-Enbiyâ. (Peygamber Kıssaları). I. Giriş-Metin-Tıpkıbasım*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1997.
8. Cin, A. *Türk Edebiyatında İlk Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi. Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2011.
9. Yıldız, O. *Yûsuf u Zelihâ. (Destân-ı Yûsuf). Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*. Ankara: Akçağ Yayınları. 2008.
10. Eminoğlu, E. *Şeyyâd Hamza. Destân-ı Yûsuf*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık. 2008.

11. Demirci, Ü. Ö. – Korkmaz, Ş. *Şeyyâd Hamza. Yûsuf u Zelîhâ*. İstanbul: Kaknüs Yayınları. 2008.
12. Taş, İ. *Şeyyâd Hamza. Yûsuf u Zelîhâ. [Gramer-Metin-Çeviri-Notlar-Sözlük-Dizin-Tıpkıbası]*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2019.
13. Karahan, L. *Erzurumlu Darîr. Kısâ-i Yûsuf. Yûsuf u Züleyhâ*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1994.
14. Alper, M. *Mehmet bin Pûlâd'ın "Terceme-i Yûsuf u Züleyhâ" Adlı Eserinin Ses ve Biçim Yapısı*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora tezi. 2011.
15. Kuzubaş, M. *Kısâ-i Yûsuf u Zelîhâ. Oflu Bilâl Efendi*. İstanbul: Karadeniz Dergisi Yayınları. 2010.
16. Köktürk, Ş. *Halil Oğlu Ali'nin Yusuf ile Züleyha Hikayesi*. Ankara: Merdiven Yayınları. 2017.
17. Aktan, B. *Nehcü'l Ferâdis. Cennetlerin Açık Yolu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara 2017.

#### **Андатпа**

«Нахжул Фарадис» – Махмуд Булғаридің (Махмұд бин Ғали, Махмуд Кердери) аса күрделі мұрасының бірі. Шығарма тілдік ерекшелігі жағынан Хорезм түрікшесі дәуіріне тұспа-тұс келеді. Аталған шығарманың түрік тілінің тарихы үшін маңызы өте зор. Махмуд Кердері жазған «Нахжул Фарадис» Хорезм түрікшесін бейнелейтін ең керемет туындылардың қатарынан орын алады. Оның тағы бір ерекшелігі түрік әдебиетіндегі алғашқы қырық хадис кітап болуында. «Нахжул Фарадис» шығармасында қарастырылмаған және ашылмаған бір тұсы ретінде қысқаша берілген «Қысса-и Юсуф» (Қысса Жүсіп) тақырыбын атауға болады. Ал түрік әдебиетінде жазылған алғашқы «Қысса-и Юсуф» Рабғузиге тиесілі «Қисасул-Әнбия» атты еңбекте екені көпшілікке белгілі. Бұл еңбек те Хорезм түрікшесінде жазылған, сондай-ақ осы тіл ерекшелігіне тиесілі ең көне туынды. «Нахжул Фарадис» шығармасындағы қысқаша берілген «Қысса-и Юсуф» қыссасы түрік әдебиетіндегі екінші көне «Қысса-и Юсуф» болып есептеледі. Аталған тақырып шығарманың төртінші бөлімінің екінші «Алладан алыстататын амалдар» атты тарауында айтылған. Жалпы, зерттеуде «Нахжул Фарадис» шығармасында орын алған қысқаша «Қысса-и Юсуф» тақырыбының ғылым әлеміне танылуына баса назар аударылады.

**Кілт сөздер:** «Нахжул Фарадис», «Қысса-и Юсуф», «Қисасул-Әнбия», «Юсуф у Зүлейха», зина.

**(Демирбилек С. «Нахжул Фарадистегі» Хазіреті Жүсіп қыссасы)**



**Аннотация**

«Нахжул Фарадис» является одним из самых сложных наследий Махмуда Булгари (Махмуд бин Гали, Махмуд Кердери). С точки зрения языка работа восходит к хорезмскому тюркскому периоду. Эта работа очень важна для истории турецкого языка. «Нахжул Фарадис» написанный Махмудом Кердером, является одним из самых красивых произведений с изображением хорезмского турецкого языка. Еще одной особенностью этого является то, что это первые сорок книг хадисов в турецкой литературе. Одним из неисследованных и неоткрытых аспектов «Нахжул Фарадис» является предмет «Кисса-и Юсуфа» (Qissa Yusuf). Общеизвестно, что первый «Кисса-и Юсуф» в турецкой литературе был в произведении Рабгузи «Кисасул-анбия». Эта работа была также написана на хорезмийском турецком языке и была самой старой работой этого языка. Рассказ «Кисса-и Юсуф» в «Нахжул фарадис» является вторым старейшим «Кисса-и Юсуф» в турецкой литературе. В общем, эта тема упоминается во второй главе четвертой части работы «Деяния, отворачивающиеся от Бога». Это исследование посвящено знакомству с коротким «Кисса-и Юсуф» в творчестве «Нахжула Фарадиса» в мире науки.

**Ключевые слова:** «Нахжул Фарадис», «Кисса-и Юсуф», «Кисас-и Анбия», «Юсуф у Зулейха», прелюбодеяния.  
(Демирбилек С. История Пророка Юсуфа на «Нахжувль Фарадисе»)